

intelligere possumus, haec illis acerbissima videri, quae forsitan nobis levia et contemnenda esse videantur. Mihi credite, iudices (tametsi vosmetipsos haec eadem audire certo scio), quum multas acceperint per hosce annos socii atque exterae nationes calamitates et iniurias, nullas graeci homines gravius tulerunt, nec ferunt, quam huiuscemodi spoliationes faorum atque oppidorum. Licet iste dicat emisse se, sicuti solet dicere, credite hoc mihi, iudices: nulla umquam civitas tota Asia et Graecia, signum ullum, ullam tabulam pictam, ullum denique ornamentum urbis sua voluntate cuiquam vendidit: nisi forte existimatis, posteaquam iudicia severa Romae fieri desierint, graecos homines haec venditare coepisse, quae tum modo non venditabant, quum iudicia fiebant, verum etiam coëmebant: aut nisi arbitramini, L. Crasso, Q. Scevulae, C. Claudio, potentissimis hominibus, quorum aedilitates ornatissimas vidimus, commercium istarum rerum cum graecis hominibus non fuisse: iis, qui post iudiciorum dissolutionem aediles facti sunt, fuisse. Acerbiorem etiam scitote esse civitatibus falsam istam et simulatam emtionem, quam si quis clam surripiat, aut eripiat palam atque auferat: nam turpitudinem summam esse arbitrantur, referri in literas publicas, pretio adductam civitatem, et pretio parvo, ea quae accepisset a maioribus, vendidisse atque alienasse. Etenim mirandum in modum Graeci rebus istis, quas nos contemnimus, delectantur. Maiores nostri facile patiebantur, haec esse quam plurima apud socios, ut imperio nostro quam ornatissimi florentissimique essent; apud eos autem, quos vectigales aut stipendiarios fecerant, tamen haec relinquebant, ut illi, quibus ea iucunda sunt, quae nobis levia videntur, haberent haec oblectamenta et solatia servitutis. Quid arbitramini Rheginos, qui iam cives romani sunt, merere velle, ut ab eis marmorea Venus illa auferatur? quid Tarentinos, ut Europam in tauro sedentem amittant?

ut Satyrum, qui apud illos in aede Vestae est? ut cetera? quid Thespienses, ut Cupidinis signum (propter quod unum visuntur Thespieae)? quid Cnidios, ut Venerem marmoream? quid, ut pictam, Coos? quid Ephesios, ut Alexandrum? quid Cyzicenos, ut Aiace, aut Medeam? quid Rhodios, ut Ialysum? quid Athenienses, ut ex marmore Iacchum, aut Paralum pictum, aut ex aere Myronis buculam? Longum est et non necessarium, commemorare, quae apud quosque visenda sunt tota Asia et Graecia: verum illud est, quamobrem haec commemorem quod existimare vos volo, mirum quemdam dolorem accidere iis, ex quorum urbibus haec auferantur. Atque, ut ceteros omittamus, de ipsis Syracusanis cognoscite: ad quos ego quum venissem, sic primo existimabam, ut Romae ex istius amicis acceperam, civitatem syracusanam propter Heraclii haereditatem, non minus esse isti amicam, quam mamertinam, propter praedarum ac furtorum omnium societatem: simul et verebar, ne mulierum nobilium et formosarum gratia, quarum iste arbitrio praeturam per triennium gesserat, virorumque, quibuscum illae nuptae erant, nimia in istum non modo lenitudine, sed etiam liberalitate oppugnarer, si quid ex literis Syracusanorum conquirerem. Itaque Syracusis cum civibus romanis eram: eorum tabulas exquirebam: iniurias cognoscebam. Quum diutius in negotio curaque fueram, ut requiescerem curamque animi remitterem, ad Carpinatii praeclaras tabulas revertabar: ubi cum equitibus romanis ex illo conventu honestissimis, Verutios, de quibus ante dixi, explicabam: a Syracusanis prorsus nihil adiumenti neque publice neque privatim exspectabam; neque erat in animo postulare. Quum haec agerem, repente ad me venit Heraclius is, qui tum magistratum Syracusis habebat, homo nobilis, qui sacerdos Iovis fuisset, qui honos apud Syracusanos est amplissimus. Agit mecum et cum fratre meo, ut, si nobis videretur, adiremus ad eorum sena-

tum: frequentes esse in curia: se iussu senatus a nobis petere ut veniremus. Primo nobis fuit dubium, quid ageremus: deinde cito venit in mentem, non esse vitandum nobis illum conventum et locum. Itaque in curiam venimus. Honorifice sane consurgitur: nos rogatu magistratus assedimus. Incipit is loqui, qui et auctoritate, et aetate, et, ut mihi visum est, usu rerum antecedebat, Diodorus Timarchides: cuius omnis oratio hanc habuit primo sententiam: senatum populumque syracusanum moleste graviterque ferre, quod ego, quum in ceteris Siciliae civitatibus senatum populumque docuissem, quid eis utilitatis, quid salutis afferrem, et quum ab omnibus mandata, legatos, literas, testimoniaque sumssem, in illa civitate nihil eiusmodi facerem. Respondi, neque Romae in conventu Siculorum, quum a me auxilium communi omnium legationum consilio petebatur, causaque totius ad me Siciliae deferebatur, legatos Syracusanorum affuisse: neque me postulare, ut quidquam contra C. Verrem decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris statuam viderem. Quod posteaquam dixi, tantus est gemitus factus ad spectu statuæ et commemoratione, ut illud in curia positum monumentum scelerum, non beneficiorum videretur. Tum pro se quisque, quantum dicendo assequi poterat, docere me coepit, ea, quae paullo ante commemoravi: spoliatam urbem, fana direpta: ex Heraclii haereditate, quam palaestritis concessisset, multo maximam partem ipsum sustulisse; neque postulandum fuisse, ut ille palaestritas diligeret, qui etiam inventorem olei Deum sustulisset; neque illam statuam esse ex pecunia publica, neque publice datam: sed eos qui hereditatis diripiendae participes fuissent, faciendam statuendamque curasse: eosdem Romae fuisse legatos, illius adiutores improbitatis, socios furtorum, conscios flagitiorum: eo minus mirari me oportere, si illi communi legatorum voluntati et saluti Siciliae defuissent. Ubi

eorum dolorem ex illius iniuriis, non modo non minorem, sed prope maiorem, quam ceterorum Siculorum esse cognovi: tum ego meum animum in illos, tum mei consilii negotiique totius suscepti causam rationemque proposui: tum eos hortatus sum, ut causae communi salutique ne deessent: ut illam laudationem, quam se vi ac metu coactos, paucis illis diebus decessere dicebant, tollerent. Itaque, iudices, Syracusani haec faciunt, istius clientes atque amici: primum mihi literas publicas, quas in aerario sanctiore conditas habebant, proferunt: in quibus ostendunt omnia, quae dixi ablata esse, praescripta, et plura etiam, quam ego potui dicere; praescripta autem hoc modo: *quod ex aede Minervae* (hoc et illud abesset), *quod ex aede Iovis*, *quod ex aede Liberi*: ut quisque eis rebus tuendis conservandisque praefuerat, ita perscriptum erat, quum rationem ex lege redderet, et quae acceperat, deberet tradere: petisse, ut sibi, quod haec res abessent, ignosceretur: itaque omnes liberatos discessisse, et esse ignotum omnibus: quas ego literas obsignandas publico signo deportandasque curavi. De laudatione autem ratio sic reddita est: primum quum a Verre literae aliquanto ante adventum meum de laudatione venissent, nihil esse decretum: deinde quum quidam ex illius amicis commoverent, oportere decerni; maximo esse clamore et convicio repudiatos: posteaquam meus adventus appropinquaret, imperasse eum, qui summam potestatem haberet, ut decernerent: decretum ita esse, ut multo plus illa laudatio maiorem quam boni posset afferre. Id adeo, iudices, ut mihi ab illis demonstratum est, sic vos ex me cognoscite.

Mos est Syracusis, ut, si qua de re ad senatum referatur, dicat sententiam qui velit. Nominatim nemo rogatur: et tamen, ut quisque honore et aetate antecedit, ita primus solet sua sponte dicere: idque a ceteris ei conceditur. Si quando taceant omnes, tunc sortito coguntur dicere. Quum hic mos esset; refertur

ad senatum de laudatione Verris. In quo primum, ut aliquid esset morae, multi interpellant: de Sex. Peducaeo, qui de illa civitate totaque provincia optime meritus esset, se se antea, quum audissent, ei negotium facessi, quumque eum publice, pro plurimis eius et maximis meritis, laudare cuperent, a C. Verre prohibitos esse: iniquum esse, tametsi Peducaeus eorum laudatione iam non uteretur, tamen non id prius decernere, quod aliquando voluissent, quam quod tum cogerentur. Conclamant omnes, et approbant ita fieri oportere. Refertur de Peducaeo: ut quisque aetate et honore antecederet, ita sententiam dixit ex ordine. Id adeo ex ipso senatusconsulto cognoscite: nam principum sententiae perscribi solent. Recita. *Quod verba facta sunt de Sex. Peducaeo.* Dicit (1) qui primi suaserint: decernitur. Refertur deinde de Verre: dic, quaeso, quomodo? *Quod verba facta sunt de C. Verre.* Quid postea scriptum est? *Quum surgeret nemo, neque sententiam diceret.* Quid hoc est? *Sors ducitur.* Quamobrem? nemo erat voluntarius laudator praeturae tuae, defensor periculorum tuorum, praesertim quum inire a praetore gratiam posset? nemo. Ipsi illi tui convivae, consilarii, conscii, socii verbum facere non audebant: in qua curia statua tua stabat, et nuda filii, in ea nemo fuit, quem ne nudus quidem filius in nuda provincia commoveret? Atque etiam hoc me docent, eiusmodi senatusconsulto sese fecisse laudationem, ut omnes intelligere possent, non laudationem, sed potius discensionem esse illam, quae commonefaceret istius turpem calamitosamque praeturam. Etenim scriptum esse ita, *quod iste virgis neminem cecidisset*: a quo cognoscetis nobilissimos homines atque innocentissimos securi esse percussos: *quod vigilanter provinciam administrasset*: cuius omnes vigilias in stupris constat

(1) *Dicit*, subauditur, senatusconsultum; idest, ex ipsa senatusconsulti lectione audistis eorum nomina, qui primi sententiam dixerint.

adulteriisque esse consumtas. Hoc autem scriptum etiam, quod proferre non auderet reus accusator recitare non desineret, *quod praedones procul ab insula Sicilia prohibuisset Verres*: quos etiam intra Syracusanam insulam recepisset. Quae posteaquam ex illis cognovi, discessi cum fratre e curia, ut, nobis absentibus, si quid vellent, decernerent. Decernunt statim; primum, *ut cum L. fratre hospitium publice fieret*: quod is eandem voluntatem erga Syracusanos suscepisset, quam ego semper habuissem. Id non modo tum scripserunt, verum etiam in aere incisum nobis tradiderunt. Valde hercle te Syracusani tui, quos crebro commemorare soles, diligunt: qui cum accusatore tuo satis iustam causam coniungendae necessitudinis putant, quod te accusaturus sit, et quod ad inquirendum in te venerit. Postea decernitur, ac non varie, sed prope coniunctis sententiis, *ut laudatio quae C. Verri decreta esset tolleretur*. At vero quum iam non solum discessio (1) facta esset, sed etiam perscriptum, atque in tabulas relatum, praetor appellatur. At quis appellat? magistratus aliquis? nemo: senator? ne is quidem? Syracusanorum aliquis? minime. Quis igitur praetorem appellat? qui quaestor istius fuerat, Caecilius. O rem ridiculam! o desertum hominem! o desperatum ac relictum a magistratu siculo! Ne senatusconsultum siculi homines facere possent, ne suum ius suis moribus, suis legibus obtinere possent, non amicus istius, non hospes, non denique aliquis Siculus, sed quaestor praetorem appellat. Quis hoc vidit, quis audivit? Praetor aequus et sapiens di-

(1) In Sicilia senatusconsulta, aequae ac Romae, per discensionem fiebant, hoc pacto. Dictis sententiis consul, aut is, qui cum imperii insignibus et licioribus erat, eam, quam ipse magis e republica ducebat, primam pronuntiabat, tum his verbis utebatur: qui mecum sentitis, huc transite:

qui alia omnia, id est, contrarium sentitis (sed hoc verbo, ut mali ominis, abstinebat) in aliam partem abite. Tum senatores, prout quisque sentiebat, in hanc vel illam partem discedebant. Quare *discensionem facere*, idem erat ac sententiam suam declarare.

mitti iubet senatum. Concurrit ad me maxima multitudo: primum senatores clamare: eripi sibi ius, eripi libertatem: populus senatum laudare, gratias agere: cives romani a me nusquam discedere. Quo quidem die, nihil aegrius factum est, multo labore meo, quam ut manus ab illo appellatore abstinerentur. Quum ad praetorem in ius adissemus, excogitat sane diligenter et caute, quid decernat: nam ante quam verbum facerem, de sella surrexit atque abiit. Itaque tum de foro, quum iam advesperasceret, discessimus. Postridie mane ab eo postulo ut Syracusanis liceret senatusconsultum, quod pridie fecissent, mihi reddere. Ille enimvero negat: et ait, indignum facinus esse, quod ego in senatu graece verba fecissem: quod quidem apud Graecos graece locutus essem, id ferri nullo modo posse. Respondi homini, ut potui, ut volui, ut debui. Tum multa, tum etiam hoc me meminisse dicere, facile esse perspicuum, quantum inter hunc et illum Numidicum, verum et germanum Metellum interesset. Illum noluisse sua laudatione iuvare L. Lucillum, sororis virum, quicum optime convenisset: hunc homini alienissimo, a civitatibus laudationes per vim et metum comparare. Quod ubi intellexi: multum apud illum recentes nuntios, multum tabulas non commendatitias, sed tributarias valuisse: admonitu ipsorum Syracusanorum impetum in eas tabulas facio, in quibus singula perscripta erant. Ecce autem nova turba atque rixa. Ne tamen istum omnino Syracusis sine amicis, sine hospitibus, plane nudum esse ac desertum putetis: retinere coepi tabulas Theomnastus quidam, homo ridicule insanus, quem Syracusani (1) Theoractum vocant: qui illic eiusmodi est, ut eum pueri sectentur, ut omnes, quum loqui coeperit, irrideant. Huius tamen insania, quae ridicula est aliis, mihi tum molesta sane fuit.

(1) *Theoractum* vocant, per quem Deus ferit ac furore percontumeliam; nam *Theomnastus*, cuius.
qui Dei memor est; *Theoractus*,

Nam quum spumas ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me sibi asferre clamaret, copulati in ius pervenimus. Hic ego postulare coepi, ut mihi tabulas obsignare ac deportare liceret. Ille contra: instare ego, omnium mihi tabularum et literarum fieri potestatem oportere. Contra, ille furiosus urgere, nihil ad se nostras leges pertinere. Praetor intelligens negare sibi placere quod senatusconsultum ratum esse non deberet, id me Romam deportare. Quid multa? Nisi vehementius homini minatus essem, nisi legum sanctionem poenamque recitasset, tabularum mihi potestas facta non esset. Ille autem insanus, qui pro isto contra me vehementissime declamasset, postquam non impetravit, credo, ut in gratiam mecum rediret, libellum mihi dat, in quo istius furta syracusana perscripta erant: quae ego antea iam ab illis cognoram et acceperam. Laudent te sane iam Mamertini, qui ex tanta provincia soli sunt, qui te salvum velint: ita tamen laudent, ut Heius, qui eius princeps legationis est, adsit: ita laudent, ut ad ea, quae rogati erunt, mihi parati sint respondere. Ac ne subito a me opprimantur, haec sum rogaturus: *Navem populo romano debeantne? fatebuntur: praebuerintne praetore C. Verre? negabunt: aedificaverintne navem onerariam maximam publice, quam Verri dederint? negare non poterunt: frumentum ne ab his sumserit Verres, quod populo romano mitteret sicuti superiores? negabunt: quid militum aut nautarum per triennium dederint? nullum datum dicent.* Fuisse Messanam omnium istius furtorum ac praedarum receptricem, negare non poterunt: pericula multis navibus illinc exportata, hanc navem denique maximam a Mamertinis datam, onustam cum isto praetore profectam fatebuntur. Quamobrem tibi habe sane istam laudationem mamertinam: syracusanam quidem civitatem, ut abs te affecta est, ita in te esse animatam videmus, apud quos etiam Verrea illa flagitiosa sublata sunt. Etenim minime conveniebat, ei Deorum ho-

nores haberi qui simulacra Deorum sustulisset. Etiam mehercule illud in Syracusanis merito reprehenderetur, si, quum diem festum ludorum de fastis suis sustulissent celeberrimum et sanctissimum, quod eo ipso die Syracusae a Marcello captae esse dicuntur, iidem diem festum Verris nomine agerent: quum iste Syracusanis, quae ille calamitosus dies reliquerit, ademisset. At videte hominis impudentiam atque arrogantiam, iudices, qui non solum Verrea haec turpia ac ridicula ex Heraclii pecunia constituerit, verum etiam Marcellea tolli imperarit, ut ei sacra facerent quotannis, cuius opera omnium annorum sacra Deosque patrios amiserant: eius autem familiae dies festos tollerent, per quam ceteros quoque festos dies recuperarant (1).

(1) Quum in hac oratione passim a Tullio memorentur signa, statuariae, tabulae, vasa aliaque sacrarum aut privatarum aedium ornamenta, ex auro, argento et marmore facta, doctus enarrator multa sane in medium adferet ex graecarum artium disciplinis deprompta, quae adolescentium animos pariter excolere ac miramur voluptate perfundere consueverunt. Ad haec vero plurimum conferent perfecti bonarum artium scriptores, prae ceteris autem Winckelmannus, intelligentis iudicii vir, qui hac in re unum omnium praeclarissime est versatus. *Thom. Vall.*

INDEX

<i>Oratio pro A. Licinio Archia poeta</i>	. pag. 5
» <i>ad Quirites post reditum</i>	» 22
» <i>pro Tito Annio Milone</i>	» 36
» <i>pro Quinto Ligario</i>	» 92
» <i>pro Marco Marcello</i>	» 110
» <i>pro rege Deiotaro</i>	» 125
» <i>in Lucium Catilinam</i>	» 146
» <i>pro lege Manilia</i>	» 163
<i>Philippica III. in Marcum Antonium</i>	» 194
<i>Verrina VI. de Signis</i>	» 214

ALTRI LIBRI SCOLASTICI DELLO STESSO EDITORE

CLASSICI LATINI

Caesaris Commentarii de bello Gallico et Civili, curante Th. Vallaurio, in-8 picc.	L. 1,25
— De Bello Gallico, cum adnotationibus, in-8 picc., curante P. Capello	1,25
— De Bello Civili, cum adnotationibus, in-8 picc., curante P. Capello	1
Catulli, Tibulli et Propertii Carmina castig. in-8 picc.	1,50
Ciceronis De Officiis Libri tres, in-8 picc. curante Th. Vallaurio	1,25
— Epistolae selectae, in-8 picc.	50
— Orationes selectae, in-8 picc. curante Th. Vallaurio	2
Cornelii Nepotis Vitae excellentium imperatorum, in-8 picc.	1
De Colonia. De arte Rhetorica; adduntur Iosephi Iuvencii institutiones poeticae, in-8 picc.	1,25
Horatii (Q. Flacci) Carmina castigata, adnotationibus ac perpetua interpretatione illustrata, in-8 picc.	1,50
Lhomond. De Viris illustribus urbis Romae, a Romulo ad Augustum, in-8 picc.	1
— Epitome Historiae Sacrae, in-8 picc.	60
Ovidii Publii Nasonis Opera, in-8 picc. curante Th. Vallaurio	1,25
Phaedri Augusti Liberti Fabulae cum adnotationibus in usum scholarum, in-8 picc., curante Th. Vallaurio	60
Sallustii, Bellum Catilinarium et Iugurthinum, cum adnotationibus Bournouf, in-8 picc., curante Th. Vallaurio	1,25
Taciti (C. Cornelii) Annales, in usum scholarum, in-8 picc., curante Th. Vallaurio	2
Tursellini. De Particulis Latinae orationis, editio aucta passim italica interpretatione, indicibusque commodiori ordine dispositis, in-8 picc.	1,50
Virgillii Maronis Opera, in-8 picc., curante Th. Vallaurio	1,25

LIBRI ITALIANI

Antologia italiana, in 46	L. 4
Cavalleri. Storia Sacra, in-8 picc. (Opera premiata) ediz. 12a	2
Goldsmith. Storia Romana, con carte geografiche; in-8 picc.	2,50
Notari. Trattato dell'Arte Rhetorica; in-8 picc.	1
Pari. Grammatica Italiana, in-8 picc., edizione undecima	2
Pütz. Elementi di Geografia e di Storia Universale, 5 vol. in-8 picc.	4
I tre volumi si vendono anche separatamente, cioè:	
— Storia Antica; decima edizione	2
— — del Medio Evo, quinta edizione	1
— — Moderna, quinta edizione	1
Storia di Casa Savoia, in-52	60
— Sacra, in-52	60
— Ecclesiastica, in-52, con carta geogr.	60
— Antica, in-52, con due carte geogr.	1
— Romana, in-52, con carta geogr.	1
Strafforello. Elementi di Geografia moderna per le scuole. Edizione settima, rifatta secondo gli ultimi risultati della statistica e delle scoperte; in-8 picc., 1876	1,25
Tasso (Torquato). La Gerusalemme liberata, in-52	1,50
— La stessa, con note critico-letterarie del Prof. Mella, in-52	2,50

